

Tom Alandh för de utsattas talan

Tom Alandh har ett mer än 40 år långt arbetsliv på Sveriges Television bakom sig. Under alla dessa år har Tom och fotografen Björn Henriksson haft ett unikt kongenialt samarbete, som resulterat i en rad uppmärksammade dokumentärer. Men Tom Alandh har trots sina 69 år inte slagit av på takten. I vår sänds tre nya dokumentärer på bästa sändningstid i svensk TV. Uppslag på nya saknas inte heller.

Tom Alandh är närmast en legend i Sveriges medievärld. Att han lämnat avtryck bakom sig som dokumentärsbildare vittnar hans enorma meritlista om. Bland annat är han den ende som tilldelats såväl Publicistklubbens Guldpenna (2001) som Segerstedts Frihetspenna (2011). Motivering till Frihetspennan lyder i förkortat skick: *"Varje människa har samma okränkbara värde. I dokumentär efter dokumentär har Tom Alandh visat detta genom att rikta strålkastarljuset mot fattig som rik, känd som okänd... Tom Alandh får Torgny Segerstedts frihetspenna 2011 för sin livslånga gärning för alla människors rätt att yttra sig och finnas till."* Dessa utmärkelser innebär även ett erkännande av Tom Alandhs stilistiska förmåga, något han med rätta är stolt över.

– När jag gick på Journalisthögskolan på 1960-talet tänkte jag mig en framtid som skrivande journalist. Sedan hamnade jag på TV och har mest sysslat med att ställa frågor och skriva speakertexter. Men jag har också utvecklats i mitt skrivande de senaste 20 genom att skriva krönikor i GP (ett urval har kommit ut i bokform) och allt mer genomtänkta speakertexter.

Vi träffas en snöig dag i Tom Alandhs nedbantade, smala kontorsrum i TV-huset. Tom är synbarligen förtjust över att ha lyckats få behålla denna fasta punkt för sin yrkesutövning. Utanför fönstret singlar snön ner och Tom sitter bekvämt tillbakalutad på sin kontorsstol. Lika bekväm verkar han dock inte vara med den ovana situationen att själv vara den som

intervjuas. Privat är han nämligen en tillbakadragen person, som vill hålla sin egen person i bakgrunden. Väggarna i hans rum täcks av åtskilliga hyllmeter pärmar som innehåller bakgrundsmaterial till de bortåt hundra dokumentärer som bär hans signum. Alandh kommenterar de tre stora och tunga flyttkartonger står mitt på golvet och gör det redan trånga rummet ännu trängre.

– Det här är material från filmen om Olof Palme, som Birgitta Zachrisson och jag gjorde 1995. 68 intervjuer blev det och några av dem finns med i de nya Palmefilmerna som visades i SVT under julhelgen. Nu ska allt till arkivet här i TV-huset, men alla mina pärmar blir nog en brasa på Gärdet när jag slutar.

Sedan drygt tre år tillbaka är Tom Alandh ”penschis”, för att använda hans egen beteckning. Fast när han räknar upp de projekt han har på gång är det inte precis någon vanlig pensionstillvaro han målar upp. Matning av duvor skulle nog bara bli aktuellt om han fick göra en dokumentär omkring fenomenet.

– Nu senast har jag jobbat med de tre dokumentärer som ska visas i TV 1 med början 26 mars. De handlar om hur det gick för personer vi förut berättat om – en vd med hårda nypor, sex grabbar som satt på i Hällbyfängelset 1990 och så några barn till gamla kåkfarare och missbrukare. Två är redan klara och den tredje håller vi just nu på med att klippa. I höst kommer en dokumentär om Växjö stifts första kvinnliga präst, som dog av missbruk, alldeles för tidigt.

I samma andetag nämner Tom Alandh ytterligare fyra program som kommer i tv-tablåerna under det närmaste året. Bland annat ett sammanfattande fjärde program om den förra missbrukaren Pia Sjögren, som numera jobbar på behandlingshem och som föreläsare. I år har hon varit drogfri i tio år. Alandhs program har ofta en allmänmänsklig, existentiell underton som väcker eftertanke.

– En gång beskrev Bo Strömstedt mig som en folkhemspoet och det tycker jag är en väldigt vacker beskrivning. Vardagen och det skimmer den ger har något poetiskt över sig. Jag känner mig lätt ödmjuk inför livet, när jag sett hur en del andra har det. Visst har alla ett ansvar för sitt liv, men människor är inte endimensionella utan har andra sidor också. Och det har jag försökt skildra.

I Alandhs dokumentärer ställs ofta saker på sin spets och tvingar fram ett ställningstagande. Frågor om livets okränkbarhet, alla människors lika värde och rätt att finnas till, kan i dagens utsorteringsamhälle upplevas som kontroversiella. Alandhs porträtt av Martina, som föddes med Downs syndrom, spänner över 35 år, och har bidragit till en förändrad syn på människor med förståndshandikapp.

– Det finns många exempel på att människor som Martina gör andra människor gladare och snällare. Vi måste värna om udda existenser, ett elitsamhälle gör oss bara svagare och olyckligare. De flesta av oss har fått bucklor och skråmor i både plåt och krom av livets törnar. Är det något som jag vill bli ihågkommen för så är det att jag har fått ge röst åt människor som själva inte haft så mycket röst.

Det låter som en bra sammanfattning av en väl dokumenterad livsgärning, hinner jag tänka, innan Tom Alandh med sitt kroppsspråk tydligt visar att intervjun är över. Allt har sin tid och nu är det dags att tillsammans med en otålig medarbetare ta itu med det avslutande klippningsarbetet av råmaterialet till vårens dokumentärserie.

Börje Norlén